

طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای معلمان: یک مطالعه آمیخته

■ امید قنبرپور* ■ حسین عباسیان** ■ حمیدرضا آراسته*** ■ عبدالرحیم نوابراهیم****

چکیده:

وجود اخلاق در آموزش و پرورش باعث رشد، تعالی و بالندگی آموزش و پرورش و به تبع آن کل کشور می‌شود. پژوهش حاضر با استفاده از رویکردهای آمیخته اکتشافی به شناسایی ابعاد و نشانگان تشکیل‌دهنده اخلاق حرفه‌ای معلمان و رعایت آن می‌پردازد. داده‌های کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته از ۱۶ نفر مطلعان کلیدی و دارای تجربه زیسته در حوزه اخلاق حرفه‌ای معلمان که از طریق نمونه‌گیری هدفمند و روش گلوله برفی شناسایی شده بودند گردآوری شد. یافته‌های کیفی با استفاده از روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شد. نتایج به دست آمده نشان دادند، اخلاق حرفه‌ای معلمان دارای هشت مؤلفه اساسی است که عبارت‌اند از: معنویت؛ شخصیت؛ خودشناسی؛ مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان؛ مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا و سرپرستان؛ مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران؛ مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره؛ و مسئولیت اجتماعی. بر اساس این یافته‌ها پرسش‌نامه بخش کمی تدوین گردید و بین ۳۸۷ نفر از معلمان آموزش و پرورش شهر تهران که به روش خوشه‌ای چندمرحله انتخاب شده بودند توزیع شد. نتایج حاصل از بخش کمی نشان دارد، معلمان شهر تهران معتقدند مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا بیشتر از دیگر مؤلفه‌ها، و مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره کمتر از دیگر مؤلفه‌ها رعایت می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود مسئولان آموزش و پرورش ضمن شناخت عوامل بی‌اعتمادی معلمان موجبات اعتماد ایشان را فراهم نمایند. همچنین تدوین و معرفی منشور اخلاق حرفه‌ای معلمان و احصا کدهای رفتاری ذیل این منشور و انعقاد میثاق‌نامه اخلاقی حرفه‌ای معلمان در ارتقا اخلاق حرفه‌ای معلمان مؤثر است.

کلید واژه‌ها:

توانمندسازی حرفه‌ای، معلمان، دانشگاه فرهنگیان، دانشجوی معلمان، چشم‌انداز آینده، مدل

□ تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۵/۲۹ □ تاریخ شروع بررسی: ۹۷/۷/۱۶ □ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۸/۲/۱۷

* دانشجوی دکتر مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمی، (نویسنده مسئول)omid1402@gmail.com
** استادیار مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمیa_abbasianedu@yahoo.com
*** استاد مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمیarastehhr@yahoo.com
**** استاد مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمیnaveh1954@yahoo.com

مقدمه

اخلاق به معنای خلق و خو، رفتاری عادی شده است که دربارهٔ حسن، قبح، خوبی و بدی رفتار بحث می‌کند. اخلاق حرفه‌ای دربرگیرندهٔ مسئولیت‌های اخلاقی و مسئولیت‌های حرفه‌ای فرد از حیث شغل است (آراسته، نوه‌ابراهیم و مطلبی‌فرد، ۱۳۸۹).

حرفهٔ معلمی، با توجه به ماهیت آن و با توجه به این موضوع که سر و کار آن با کودکان است، در زمرهٔ حرفه‌های حساس نسبت به موارد اخلاقی است. تعهد و انتظار والدین، جامعه و همکاران از معلمان و نیز تعهدهایی که معلمان باید در مورد حرفهٔ خود داشته باشند، وضعیت اخلاق حرفه‌ای آنان را پیچیده‌تر می‌کند و اهمیت صورت‌بندی اخلاق حرفه‌ای معلمی در همین موارد است (فائدی، امیری و دیباواجری، ۱۳۹۲). اخلاق در تدریس، شامل در نظر گرفتن موضوع‌های مربوط به تنبیه و مدیریت رفتار، فرایندهای مربوط به نظم، آزادی اخلاقی، حقوقی و مسئولیت‌ها، استقلال فکری و قابلیت اعتماد است. اخلاق و تدریس به‌طور ذاتی هم‌سو و درهم تنیده‌اند. محققان و فیلسوفان مختلفی به بررسی ماهیت اخلاق در تدریس و تدریس اخلاقی پرداخته‌اند (مطلبی‌فرد، نوه‌ابراهیم و محسن‌زاده، ۱۳۹۰).

کرمین و آرتور^۱ (۲۰۰۶) معتقد است: تدریس، یک حرفهٔ اخلاقی است و مستلزم آن است که چیزی از ارزش‌ها که به رشد شخصیت مردم منجر می‌شود، آموزش داده شود. وقتی معلم به دانش‌آموز می‌گوید که فریاد زدن را متوقف کند، درواقع نشان می‌دهد که ارزش کار درست بیش از کار اشتباه، و ارزش کار خوب بیش از کار بد است. آموزش تفاوت بین درست و غلط، کاری است که غالباً معلمان انجام می‌دهند. با وجود این، جامعه غالباً معلمان را به خاطر شکست در انجام دقیق آن سرزنش می‌کند. به‌طورکلی، اخلاق حرفه‌ای شاخه‌ای از اخلاق است که مشخص‌کنندهٔ مسئولیت‌های اخلاقی معلم در تدریس و آموزش است، و یکی از ابعاد تأثیرگذار در نهادینه کردن رویکردهای اخلاقی در رفتار حرفه‌ای دانش‌آموزان و خود معلم محسوب می‌شود.

این پژوهش با هدف شناسایی ابعاد و نشانگان تشکیل‌دهندهٔ اخلاق حرفه‌ای معلمان و میزان رعایت آن‌ها صورت گرفته است.

پیشینه

مکسول و اسپچویمر^۲ (۲۰۱۶) پژوهشی را با عنوان «رابطهٔ کدهای اخلاقی و استقلال حرفه‌ای معلمان» انجام دادند. این مقاله ضرورت تصویب یک کد اخلاق حرفه‌ای برای معلمان را در برمی‌گیرد. پس از بررسی اینکه رعایت اخلاق حرفه‌ای چه فایده‌ای برای جامعه مدرسین دارد. نتیجه می‌گیرد که یک کد اخلاقی باید سه شرایط را رعایت کند تا بتواند به قضاوت مستقل نسبت به کورکورانه بودن به هنجارهای را کنترل کند که این سه شرط شامل، باز بودن معنا، فضای انسانی و اجتناب از زبان اخلاقی می‌باشد.

گانگ و چان^۳ (۲۰۱۵) پژوهشی را با عنوان «اهمیت اخلاق و مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای معلمان تازه‌کار» انجام دادند. یافته‌های کمی آن‌ها نشان می‌دهند، اخلاق و مهارت اخلاقی و حرفه‌ای به‌عنوان دومین مورد پس از مهارت کارآفرینی در محل کار با توجه به معلمان تازه‌کار رتبه‌بندی شده است. با این حال، یافته‌های کیفی با داده‌های کمی مخالف‌اند. مدیران مدرسه می‌گویند: اکثر معلمان تازه‌کار فاقد اصول اخلاقی و مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای هستند.

یافته‌های پژوهش صالحی دهگل کن و کرامتی (۱۳۹۶) با عنوان «میزان تعهد معلمان به رعایت مؤلفه‌های اصول اخلاق حرفه‌ای در مدرسه‌ها متوسطه اول شهرستان رودان» نشان دادند، تعهد معلمان به رعایت مؤلفه‌های اصول اخلاق حرفه‌ای در مدرسه‌ها متوسطه اول شهرستان رودان (انضباط کاری، رعایت امانت‌داری، رعایت برابری و انصاف و پاسخ‌گویی حرفه‌ای) از وضعیت مطلوب و در مؤلفه اجرای ضوابط و مقررات از وضعیت نسبتاً خوبی برخوردارند.

صالحی‌راد (۱۳۹۶) در پژوهشی صلاحیت اخلاقی حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش را بررسی کرده و با روش تحلیلی اسنادی با تکیه بر اخلاق اسلامی این صلاحیت‌ها را به صورت مختصری توصیف کرده است.

نتایج پژوهش میرکمالی و حاج خزیمه (۱۳۹۵) نشان داد که اخلاق حرفه‌ای معلمان مدرسه‌های ابتدایی شامل هفت مؤلفه اساسی به این شرح است: صداقت؛ عدالت؛ مسئولیت‌پذیری؛ حفظ کرامت انسانی؛ احترام به دیگران؛ قانون‌پذیری؛ وفاداری.

نتایج پژوهش طاهری، جمالی و آراسته (۱۳۹۴) نشان داد که حیطه فردی مشتمل بر چهار مؤلفه و حیطه سازمانی متشکل از سه مؤلفه است. آن‌ها در حیطه محیطی یک عامل به دست آوردند. همچنین مشخص شد که در میان مؤلفه‌ها در وضع موجود، بالاترین میانگین مربوط به مؤلفه صداقت و در وضع مطلوب بالاترین میانگین مربوط به مسئولیت‌پذیری است. بالاترین و پایین‌ترین میانگین نیز مربوط به خرده‌مقیاس‌های حیطه محیطی و حیطه سازمانی است.

■ روش‌شناسی تحقیق

روش پژوهش حاضر روش آمیخته اکتشافی است.

بخش کیفی: جامعه آماری این بخش مطلعان کلیدی و افرادی که در حوزه اخلاق حرفه‌ای معلمان تجربه زیسته بودند که با استفاده از دو روش نمونه‌گیری «هدفمند آسان» و «گلوله برفی» تعداد ۱۶ نفر از آن‌ها، شامل چهار استاد، پنج متخصص آموزش و پرورش، چهار معلم نمونه و سه نفر صاحب‌نظر حوزه، اندیشکده‌ها و سایر نهادها (جدول ۱)، انتخاب شدند. این افراد به‌صورت هدفمند و با توجه به قاعده اشباع نظری و به‌صورت داوطلبانه در پژوهش شرکت کردند.

جدول ۱. جامعه نمونه تحقیق

ردیف	سازمان	تعداد
۱	استاد دانشگاه	۴
۲	متخصصین آموزش و پرورش	۵
۳	معلمان نمونه	۴
۴	حوزه، اندیشکده‌ها و سایر نهادها	۳
جمع	۱۶	

پس از شناسایی این افراد و تماس با آن‌ها، محقق شخصاً با افراد مذکور مصاحبه کرد. به منظور ثبت داده‌ها، تمام جریان مصاحبه ضبط شد و در ضمن مصاحبه نیز نکات کلیدی ذکر شده توسط مصاحبه‌شوندگان نیز ثبت شد.

پس از انجام هر مصاحبه، تمام صحبت‌های انجام شده عیناً در نرم‌افزار «ورد» پیاده و از این طریق، فایل صوتی به نوشتار تبدیل شد. در مرحله بعد، با بهره‌گیری از سازوکار تحلیل مضمونی، نوشتار طی سه مرحله کدگذاری باز (توصیفی)، کدگذاری محوری (تفسیری)، و کدگذاری انتخابی (یکپارچه‌سازی از طریق مضامین فراگیر) تحلیل شد. با استفاده از یافته‌های این بخش، پرسشنامه لازم برای بخش کمی تدوین گردید.

بخش کمی: جامعه آماری بخش کمی معلمان شهر تهران در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود. در گام اول از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و در گام دوم از روش نمونه‌گیری متناسب با حجم استفاده شد. حجم نمونه به کمک فرمول کوکران ۳۸۴ نفر تعیین شد. با توجه به ریزش و افت نمونه و برای کاهش خطای نمونه‌گیری، این تعداد به ۴۲۰ نفر افزایش داده شد.

به منظور کنترل متغیرهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، و تعمیم‌پذیری بیشتر داده‌ها، خوشه‌های مورد استفاده، از پنج محدوده جغرافیایی شهر تهران (شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز) و از بین مناطق ۱۴، ۸، ۲، ۱۳، ۱۱، ۶، ۱۹، ۱۶، ۹ و ۱ انتخاب شد. سپس حجم نمونه به دست آمده به نسبت حجم جامعه مناطق ذکر شده محاسبه شد. در ادامه، از هر منطقه به طور تصادفی سه مدرسه و جمعاً ۳۰ مدرسه انتخاب شدند. در هر منطقه، با مراجعه به مدرسه‌های مشخص شده، به تناسب تعداد معلمان، مدرسه‌های نمونه به طور تصادفی انتخاب و پرسش‌نامه‌ها در بین آن‌ها توزیع شدند. از تعداد ۴۲۰ پرسش‌نامه توزیع شده، ۴۰۸ عدد عودت داده شد که از این تعداد، پس از بررسی و حذف پرسش‌نامه‌های ناقص، در نهایت ۳۸۷ پرسش‌نامه تکمیل شده به مرحله تحلیل نهایی رسیدند.

● ابزار

پرسش‌نامه محقق ساخته اخلاق حرفه‌ای: این پرسش‌نامه دارای دو بخش عمومی و تخصصی است. بخش عمومی پنج سؤال دارد که به اطلاعات کلی و جمعیت‌شناختی می‌پردازد. بخش تخصصی هشت بعد دارد و هر بعد پنج سؤال. سؤالات ۳-۱ بعد معنویت، سؤالات ۹-۴ بعد شخصیت، سؤالات ۱۲-۱۰ بعد خودشناسی، سؤالات ۱۹-۱۳ بعد مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان، سؤالات ۲۴-۲۰ بعد مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا و سرپرستان، سؤالات ۴۱-۲۵ بعد مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران، سؤالات ۴۷-۴۲ بعد مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره و سؤالات ۵۵-۴۸ بعد مسئولیت اجتماعی معلمان را مورد سنجش قرار می‌دهند.

■ یافته‌های پژوهش

● مرحله اول پژوهش: بخش کیفی

۱. کدگذاری باز

برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی «MAXQDA 12» استفاده شد. در کدگذاری باز، مصاحبه‌های پیاده‌شده در قالب فرمت «docx» وارد نرم‌افزار MAXQDA شد. سپس با مطالعه خط به خط، کدها به بخش‌هایی از مصاحبه‌ها نسبت داده شدند. حاصل این مرحله، تولید ۷۸۸ کد توصیفی بود.

نمونه‌ای از مصاحبه‌های انجام شده:

«من می‌گویم یک معلم اصول حرفه‌ای تدریس را بلد باشد، مسئولیت‌پذیر باشد، منظم باشد، اخلاق حرفه‌ای هم داشته باشد، ارتباط هم بتواند خوب با بچه‌ها رعایت کند، روان‌شناسی کودک را مسلط باشد، از این فیلتر که رد شد، مرحله بعد این است که آیا این اصول را مورد توجه قرار می‌دهد یا نه. برعکس نیست. اینجوریه. یعنی اول باید این شایستگی‌ها احراز شود، مثلاً از بین ده نفر که شایستگی احراز شده است، ما پنج نفر را می‌خواهیم، آن پنج نفری که متدین‌تر هستند، بهتراند از اون پنج نفری که غیرمتدین هستند.»

جدول ۲. برخی از کدهای باز (توصیفی) مرحله اول

● جوانمردی یکی از خصلت‌های معلمی است.
● معلمی که دلسوزی داشته باشد، در کارهایش موفق است.
● معلم با اخلاق مهربان است.

جدول ۲. (ادامه) برخی از کدهای باز (توصیفی) مرحله اول

• معلم باید رازدار باشد و اسرار دانش‌آموزان را حفظ کند.
• مددکار و یاریگر دانش‌آموز باشد.
• انتقاد همکاران، اولیای دانش‌آموزان و اولیای مدرسه را بپذیرد.
• همیشه تلاش کند، یادگیری دانش‌آموز بیشتر شود.
• به دانش‌آموزان حق انتخاب بدهد.
• از رفتار خوب حمایت کند و رفتارها و نگرش‌های مثبت را بین دانش‌آموزان رواج دهد.
• ولی دانش‌آموز را از وضعیت تحصیلی فرزندش باخبر کند.
• وضعیت والدین را درک کند.
• وظیفه‌شناس باشد.
• از کارش رضایت داشته باشد و مدام نق نزند.
• به همکاران در محیط کار احترام بگذارد.
• به معلمان دیگر کمک کند.
• خوش‌برخورد و خنده‌رو باشد.
• دیگران را رعایت کند و نرم‌خو باشد.
• درگیری‌ها را عادلانه مدیریت و حل کند.
• مقررات حرفه‌ای را رعایت کند.
• از برنامه‌های مدرسه و اداره حمایت کند.
• به انتصاب افراد شایسته احترام بگذارد.
• به ارزش‌ها و اصول اخلاقی متعهد باشد.
• به طبقات مختلف جامعه و مشاغل دیگر احترام بگذارد.

۲. کدگذاری محوری (تفسیری)

در مرحله دوم، با مقایسه مستمر و چندین باره کدهای توصیفی تولیدشده در مرحله قبل، کدهای محوری ایجاد شدند. برای تولید کدهای محوری چندین کد توصیفی در زیر چتر یک کد محوری جمع شدند و آن را تشکیل دادند. کدهای محوری گاه از ترکیب چند کد توصیفی، گاه از آوردن چند کد توصیفی در زیر یک کد توصیفی موجود و گاه از جمع چند کد توصیفی زیر یک کد محوری تولیدشده توسط محقق به وجود آمده‌اند.

در جدول ۳ کدهای محوری ارائه شده است.

جدول ۳. برخی از کدهای محوری مرحله دوم

ردیف	کدهای محوری (مفاهیم)	تعداد ارجاع	ردیف	کدهای محوری (مفاهیم)	تعداد ارجاع
۱	اجتناب از مادی‌گرایی	۱۰	۱۷	مسئولیت‌پذیر	۲۱
۲	اراده	۱۵	۱۸	خون‌گرم	۱۶
۳	اعتمادبه‌نفس	۲۰	۱۹	درک سایرین	۱۴
۴	امانت‌داری	۱۷	۲۰	مهربانی و سخاوت	۱۷
۵	تواضع	۱۴	۲۱	مددکار	۱۵
۶	ایمان	۲۵	۲۲	انتقادپذیر	۱۲
۷	تعقل	۱۰	۲۳	الهام‌بخش	۹
۸	تقوا	۲۰	۲۴	خالق	۱۴
۹	جوانمردی	۱۲	۲۵	مهارت ارتباطی بالا	۱۱
۱۰	دلسوزی	۱۷	۲۶	آگاهی از عواطف خود	۸
۱۱	رازداری	۱۶	۲۷	آگاهی از افکار خود	۱۰
۱۲	صداقت	۱۶	۲۸	شناخت استعداد	۸
۱۳	وفاداری	۲۵	۲۹	شناخت نقاط ضعف و قدرت خود	۷
۱۴	مدیریت استرس	۱۳	۳۰	حفظ کرامت دانش‌آموزان	۱۵
۱۵	صمیمی	۱۰	۳۱	رعایت عدالت	۱۴
۱۶	همراه	۹	۳۲	بهبود یادگیری دانش‌آموز	۲۲

جدول ۳. (ادامه) برخی از کدهای محوری مرحله دوم

ردیف	کدهای محوری (مفاهیم)	تعداد ارجاع	ردیف	کدهای محوری (مفاهیم)	تعداد ارجاع
۲۳	تسهیل حق شخصی برای انتخاب کردن	۱۸	۵۳	ارزیابی منصفانه	۱۹
۲۴	ترویج رفتارها و نگرش‌ها و ارزش‌های مثبت بین دانش‌آموزان	۲۱	۵۴	استقلال حرفه‌ای	۱۲
۲۵	تشویق دانش‌آموزان به تفکر انتقادی در موضوعات اجتماعی	۱۰	۵۵	اظهار محدودیت‌ها	۱۰
۲۶	ایجاد شوق و انگیزه	۱۴	۵۶	اظهار نیازها	۹
۲۷	رشد همه‌جانبه (فکری، اخلاقی، جسمی، عاطفی و اجتماعی)	۲۷	۵۷	پشتکار، جدیت و دل‌بستگی به کار	۱۵
۲۸	تعهد با آزادی و امنیت دانش‌آموز	۱۱	۵۸	سخت‌کوشی، ابتکار و سماجت	۱۶
۲۹	حفظ اطلاعات شخصی	۱۲	۵۹	وظیفه‌شناسی و بهره‌وری	۱۸
۴۰	سازگاری آموزش با نیاز دانش‌آموز	۷	۶۰	رضایت	۱۰
۴۱	احترام به اولیا	۱۴	۶۱	احترام به همکاران	۱۲
۴۲	اعتماد به والدین	۱۲	۶۲	درک کمک‌ها و حمایت‌های همکاران	۱۲
۴۳	احترام به تفاوت‌های فردی خانوارها	۹	۶۳	خوش‌برخورد بودن	۱۹
۴۴	ارائه مشاوره به اولیا	۱۶	۶۴	رعایت دیگران و ملاحظه‌کاری	۱۴
۴۵	تعهد به رعایت انصاف، عدالت و درستی در تعامل با والدین	۹	۶۵	مدیریت و حل مناقشات	۱۰
۴۶	اطلاع‌رسانی از وضعیت تحصیلی و... دانش‌آموز	۱۷	۶۶	همکاری	۹
۴۷	پذیرش انتقاد و شکایت والدین و درک متقابل و همدلی	۱۵	۶۷	مشارکت و سازگاری	۸
۴۸	دانش محتوای درس	۲۲	۶۸	فعالیت گروهی	۹
۴۹	اداره کلاس	۲۴	۶۹	انضباط در کار	۱۴
۵۰	مهارت‌های ارتباطی	۱۸	۷۰	عضویت در انجمن‌های حرفه‌ای	۹
۵۱	داشتن مهارت برنامه‌ریزی	۱۷	۷۱	عمل کردن به تئوری‌های اخلاقی	۵
۵۲	آگاهی از مسائل روز و موضوعات جدید حرفه‌ای	۱۵	۷۲	محترم شمردن صلاحیت‌های اخلاقی	۹

جدول ۳. (ادامه) برخی از کدهای محوری مرحله دوم

ردیف	کدهای محوری (مفاهیم)	تعداد ارجاع	ردیف	کدهای محوری (مفاهیم)	تعداد ارجاع
۷۴	انتقادپذیری از همکاران	۱۴	۸۰	احترام به انتصاب افراد شایسته	۱۱
۷۵	احترام و تعهد معلم به رهبران آموزشی، مدیریت و اداره آموزش و پرورش	۱۰	۸۱	تعهد به انسجام و یکپارچگی نظام تعلیم و تربیت	۹
۷۶	رجحان منافع سازمانی به منافع شخصی	۱۸	۸۲	پاسخ‌گو بودن به حقوق شهروندی و فعالیت اجتماعی عام‌المنفعه	۱۰
۷۷	انجام وظایف محوله به‌طور کامل و به‌موقع	۱۷	۸۳	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۱۲
۷۸	رعایت مقررات حرفه‌ای	۱۷	۸۴	تعهد اجتماعی	۱۷
۷۹	حمایت از سیاست‌های مشروع مدرسه و اداره	۱۲	۸۵	عدالت اجتماعی	۹
۸۰	احترام به انتصاب افراد شایسته	۱۱	۸۶	کمک به ارتقای هویت مذهبی و فرهنگی و ملی	۱۷
۸۱	تعهد به انسجام و یکپارچگی نظام تعلیم و تربیت	۹	۸۷	انتقال و پرورش میراث فرهنگی	۱۱
۸۲	پاسخ‌گو بودن به حقوق شهروندی و فعالیت اجتماعی عام‌المنفعه	۱۰	۸۸	حمایت از رشد و توسعه دانش و اخلاق در جامعه	۱۹
۸۳	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۱۲	۸۹	ارائه الگوی صداقت و درایت برای عموم مردم	۹
۸۴	تعهد اجتماعی	۱۷	۹۰	حمایت از انسجام و همبستگی ملی	۷
۷۶	رجحان منافع سازمانی به منافع شخصی	۱۸	۹۱	تعهد به بنیادهای فکری و اخلاقی اسلام و نظام جمهوری اسلامی	۷
۷۷	انجام وظایف محوله به‌طور کامل و به‌موقع	۱۷	۹۲	تعهد با ارزش‌ها و اصول اخلاقی	۱۹
۷۸	رعایت مقررات حرفه‌ای	۱۷	۹۳	احترام به طبقات مختلف جامعه	۶
۷۹	حمایت از سیاست‌های مشروع مدرسه و اداره	۱۲	۹۴	تعهد به قانون اساسی و اسناد تحولی	۷

۳. کدگذاری انتخابی (مرحله سوم)

در مرحله سوم کدگذاری، تعدادی مضامین فراگیر شناسایی شدند که مفاهیم کلیدی تحقیق را بیان می‌کنند. این مضامین بر پایه مضامین محوری بنا شده‌اند، ولی در سطح تجرید بالاتر از آن‌ها قرار دارند. در این مرحله به‌طور مستقیم از هر ایده‌ای که زیربنای تحقیق را تشکیل داده است، استفاده و تلاش شد که تعداد کدهای انتخابی تا حد ممکن محدود شوند و به حداقل معقولی برسند تا در نهایت مضامین نهایی که شامل عوامل مؤثر بر اخلاق حرفه‌ای معلمان هستند شناسایی شوند.

برای اطمینان از اعتبار کدگذاری‌ها و مقولات تشکیل شده و نام‌گذاری شده توسط پژوهشگر اول، این موارد به وسیله پژوهشگران دوم و سوم مورد بازبینی قرار گرفتند. در نهایت با اعمال برخی نظرات افراد دخیل و کسب اجماع، مقولات نهایی شکل گرفتند. در مرحله دوم، مقولات استخراج شده در مرحله قبل، با برخی از افراد مصاحبه شده که در دسترس پژوهشگران بودند، در میان گذاشته شدند و نظرات آن‌ها مورد بررسی قرار گرفتند. مشخص گردید که مقولات شکل گرفته و نتایج استخراج شده انعکاسی نسبتاً صحیح از دیدگاه‌های آن‌ها می‌باشد و در مواقع وجود تناقض اختلاف‌های موجود رفع، و مقولات نهایی استخراج گردید و با همکاری آن‌ها و با بحث گروهی بین محققان و چند نفر از اطلاع‌رسان‌ها مؤلفه‌ها نام‌گذاری و مقوله‌بندی گردید.

یافته‌های بخش تحلیل مصاحبه‌ها: بررسی نتایج به دست آمده از مصاحبه‌ها با صاحب‌نظران نشان داد که در حوزه اخلاق حرفه‌ای معلمان، مؤلفه‌های اخلاقی تدریس را می‌توان در سه مقوله اصلی و هشت زیرمقوله گروه‌بندی کرد.

● اخلاق معلمی در حوزه فردی (معنویت، شخصیت و خودشناسی)

منظور از اخلاق فردی، همان اصول برگرفته از قرآن کریم، سنت و عترت است که صرف‌نظر از حیثیت مسئولیت اجتماعی انسان، به بیان ارزش‌های اخلاقی او می‌پردازد. در این پژوهش اخلاق فردی معلم از سه زیرمقوله تشکیل شده است:

الف) معنویت: عبارت است از تلاش در جهت ایجاد حساسیت نسبت به خویشتن، دیگران و نیروی برتر (خدا)، کار در جهت آنچه برای انسان شدن مورد نیاز است، و جست‌وجو برای رسیدن به انسانیت کامل (هینس، ۴، ۱۹۹۵).

۱. **اجتناب از مادی‌گرایی:** عاملی که در گرایش انسان به مادی‌گری نقش دارد، میل به آزادی و بی‌بندوباری، و نداشتن مسئولیت و محدودیت است. زیرا پذیرفتن امور غیرمادی مانند خدا، روح و... اقتضای آن را دارد که در بسیاری از موارد، از خواسته‌های خودش چشم‌پوشی کند و محدودیت‌هایی را بپذیرد. پذیرفتن این محدودیت‌ها با میل به بی‌بندوباری سازگار نیست (خرازی، ۱۳۶۹). برای مثال، معلم مادی‌گرا که به راحتی تحت تأثیر افراد ثروتمند قرار می‌گیرد، در مواجهه با دانش‌آموز ممکن است منافع مادی خود را در نظر گیرد و با کم‌فروشی (به امید تدریس خصوصی) و ... موجب ضعف دانشی و بینشی آن‌ها شود.

۲. **اراده و تعقل:** خردمندی و تعقل از این نظر اهمیت دارد که معلم بتواند بین کار خوب و بد تمیز دهد. اراده نیز باعث انجام کار خوب می‌شود. به‌طورکلی، کاری که عقل تأیید می‌کند، مورد

اراده قرار می‌گیرد. در مسائل اخلاقی، معلم باید بتواند با اندیشیده و خردمندی فعل اخلاقی را تشخیص دهد و به آن عمل کند.

۳. **ایمان و تقوا:** تقوا و ایمان، هر دو با هم یک حالت فکری و روانی مربوط به تفکر انسان هستند. ایمان تصدیق تنها یا همراه با التزام عملی به اموری غیبی، مانند خدا و آخرت است. تقوا نیز اصطلاحی اخلاقی به معنای خویشتن‌داری در اطاعت از دستورات الهی و دوری از گناهان است.

(ب) شخصیت: شخصیت الگویی از خصوصیات نسبتاً دائمی و ویژگی‌های منحصر به فردی است که به رفتار فرد، هم ثابت و هم ویژگی‌های خاص می‌دهد (فیست و فیست، ۱۳۹۴).

۱. **مهربانی:** معلمی که دارای اخلاق حرفه‌ای است، ضمن باارزش دانستن دانش‌آموزان، به آن‌ها یاری می‌دهد و احترام می‌گذارد. مثلاً با کلام مؤدبانه با آن‌ها سخن می‌گوید.

۲. **سخت‌کوشی:** معلم سختی بدون فشار روحی و به دور از رنج بیرونی در رسیدگی به وضع دانش‌آموزان نیازمند پیش‌قدم می‌شود و به اندازه‌نیاز و مقدار سزاوار به آنان رسیدگی می‌کند. نیاز دانش‌آموزان ممکن است مادی یا معنوی باشد که از طریق تدریس بیشتر در ساعت‌های غیرموظف یا حتی رسیدگی به وضعیت معیشتی آن‌ها برطرف شود.

۳. **عدالت:** عدالت را در فلسفه «هر چیز در جای خود» معنی کرده‌اند. معلم عادل باید با دانش‌آموزان بر اساس معیار و اصول مشخصی رفتار کند. مثلاً رعایت قد، ضعف بینایی یا شنوایی، و... یکی از اصول نشانیدن دانش‌آموزان سر کلاس است. معلم عادل باید مراقبت کند، مبادا دانش‌آموزانی که دچار کم‌رویی هستند، همواره در انتهای کلاس بنشینند.

۴. **صمیمی، خون‌گرم و خوش‌برخورد:** برای برقراری ارتباط و ایجاد اعتماد لازم است معلم با دانش‌آموزانش صمیمی باشد. مثلاً به گفته‌های آن‌ها خوب گوش دهد و ضمن تشخیص موضوع‌های مهم برای آن‌ها، به آن موضوع‌ها احترام بگذارد. خون‌گرم بودن و خوش‌برخورد بودن را در رفتارهایی مانند لبخند زدن هنگام تدریس می‌توان تقویت کرد.

۵. **مددکار و مسئولیت‌پذیر:** معلم مددکار مشکل دانش‌آموز را مشکل خود را می‌داند و با استفاده از منابع و امکانات موجود، درصدد حل مشکل آن‌ها برمی‌آید. مثلاً معلم مددکار و مسئولیت‌پذیر در مواجهه با دانش‌آموزی که چند روزی است به علت بیماری در کلاس درس حاضر نمی‌شود، ضمن عیادت به‌مرور مطالب تدریس شده می‌پردازد.

ج) خودشناسی: امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) فرمودند: «معرفة النفس انفع المعارف»: خودشناسی سودمندترین دانش هاست.

۱. **آگاهی از عواطف و افکار:** استرامینگر، لوییس و میر^۵، (۲۰۱۱) در مطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که افراد وقتی از عواطف خود آگاهی بالایی دارند، قادر به کنترل و مدیریت خلق عمومی خود هستند. لذا معلمی که از عواطف و افکار خود مطلع است در شرایط خاص و استرس‌آور می‌تواند تعامل مناسب و بهتری را با دانش‌آموزان داشته باشد. یکی از راه‌های مدیریت عواطف و افکار میانه‌روی، اعتدال و دوری از هرگونه مواجهه احساسی با همکاران و دانش‌آموزان است.

۲. **اعتماد به نفس:** دانش‌آموزان عمدتاً از طریق تقلید و سرمشق‌گیری از دیگران یاد می‌گیرند. اعتراف به اهمیت افکار دانش‌آموز به تحقق خودباوری و اعتماد به نفس در آن‌ها منجر می‌شود. دانش‌آموزان در صورت پذیرفته شدن از جانب معلمان، فرایند تحصیل خود را با سلامت و موفقیت بیشتری طی می‌کنند.

۳. **شناخت نقاط ضعف و قوت خود و آگاهی از استعداد:** معلم برای بالا بردن احتمال موفقیت خود لازم است نقاط ضعف و قوت خود را بشناسد. مثلاً معلمی که می‌داند به فناوری‌های نوین تسلط دارد (قوت) ولی زودرنج است (ضعف) می‌تواند در روش تدریس خود با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات کلاسی شاد و کارآمد داشته باشد و همچنین با مطالعه و تمرین قوت تحمل و تاب‌آوری را در خود تقویت نماید.

● اخلاق معلمی در حوزه سازمانی

معلم نسبت به دانش‌آموزان، اولیا، و حرفه و سازمان خود مسئولیت اخلاقی دارد و شاید یکی از عمده مسئولیت‌های اخلاقی معلمان زیر حوزه حرفه قرار می‌گیرد.

الف) مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان: عمده‌ترین مسئولیت‌های اخلاقی معلمان در قبال دانش‌آموزان عبارت‌اند از:

۱. **حفظ کرامت دانش‌آموز:** معلم نباید نسبت به دانش‌آموزان خود رفتاری تکبرآمیز در پیش بگیرد و نسبت به آن‌ها بزرگی بورزد. لازم است دانش‌آموزان را با بهترین القاب و نام‌ها خطاب کند و به‌گونه‌ای از آن‌ها یاد نکند که موجب تحقیر و توهین آن‌ها شود. معلم باید در بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان و در حین تدریس منصف بوده و به شخصیت ایشان احترام بگذارد، به این معنی که اگر سخن درست و مفیدی از دانش‌آموزی شنید به اهمیت و ارزش آن اعتراف کند هرچند

آن دانش‌آموز کم سن و سال باشد. باید به سؤالات بجا و به مورد دانش‌آموزان منصفانه گوش دهد و از شنیدن سؤال آن‌ها استنکاف نرزد (شهید ثانی، ۱۳۹۱).

۲. **بهبود یادگیری و سازگاری آن با نیاز دانش‌آموز:** معلم با شناخت عاطفه‌ها، علاقه‌ها و استعدادها دانش‌آموزان می‌تواند یادگیری آن‌ها را عمیق‌تر و بانشاط‌تر کند. همچنین می‌تواند آموزش‌ها را با نیاز دانش‌آموز هماهنگ سازد. کاربردی کردن محتوای درسی و توجه به تفاوت‌های فردی در این مورد بسیار مؤثر است.

۳. **ترویج رفتارها، نگرش‌ها و ارزش‌های مثبت بین دانش‌آموزان:** معلم با تقدیر از دانش‌آموزی که رفتار خوبی انجام می‌دهد، می‌تواند مروج این قبیل رفتارها شود و یا با رفتار و عملکرد صحیح خود، ارزش‌های اسلامی و انسانی را بین دانش‌آموزان نهادینه کند.

۴. **ارزیابی منصفانه:** توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، پرهیز از اعمال نظر شخصی در ارزیابی، و همچنین مشخص کردن نحوه ارزیابی و کاهش استرس دانش‌آموزان در آزمون از جمله رفتارهای اخلاقی معلم در ارزیابی است.

۵. **رشد همه‌جانبه (فکری، اخلاقی، جسمی، عاطفی و اجتماعی):** معلم ریاضی به غیر از رشد علمی دانش‌آموز باید به رشد جسمی و عاطفی او توجه کند. یا معلم ورزش نه تنها به بعد رشد جسمانی دانش‌آموز توجه دارد، بلکه باید سازوکارهای مناسب برای پیشرفت دانش‌آموز در دیگر ابعاد زندگی را نیز مهیا کند.

۶. **ایجاد شوق و انگیزه:** معلم با گره زدن مطالب آموزشی به علاقه‌های دانش‌آموز، می‌تواند شوق و انگیزه او را افزایش دهد.

۷. **تسهیل حق شخصی برای انتخاب کردن توسط دانش‌آموز:** احترام به دیدگاه‌های دانش‌آموزان، مشارکت دادن آن‌ها در فرایند تصمیم‌سازی، اجرای روش تدریس و محتوای آموزشی، و احترام به حق انتخاب آن‌ها در فرایند انتخاب تحصیلی، از مصداق‌های تعهد به آزادی دانش‌آموزان است.

ب) مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا و سرپرستان: عمده‌ترین مسئولیت‌های اخلاقی معلمان در قبال اولیا و سرپرستان عبارت‌اند از:

۱. **احترام به اولیا:** یکی از مسئولیت‌های اخلاقی معلمان احترام بی‌قید و شرط، و بدون چشمداشت به اولیاست. مخصوصاً در شرایط بحرانی و وقتی که خشمگین می‌شود.

۲. **اعتماد به اولیا:** اعتماد؛ یعنی انتظار عمل صادقانه از دیگران نسبت به خودمان (زاهدی و اجاقلو، ۱۳۸۴). معلم با اعتماد به اولیا، اعمال آن‌ها را در مورد خودش صادقانه می‌داند. این موضوع باعث می‌شود با کمک و مشاوره گرفتن از اولیا به رشد و تعالی دانش‌آموز کمک کند.

۳. **اطلاع‌رسانی از وضعیت تحصیلی و... دانش‌آموز و ارائه مشاوره به والدین:** تعامل معلم و اولیا در امور تحصیلی، عاطفی و رفتاری دانش‌آموز و هم‌فکری، هم‌افزایی و ارتباط مستمر با اولیای دانش‌آموزان از جمله وظایف اخلاقی معلمان است.

۴. **احترام به تفاوت‌های فردی خانواده‌ها و رعایت انصاف و عدالت:** خانواده دانش‌آموزان در مدرسه الزاماً از یک طبقه اقتصادی و اجتماعی نیستند. معلمان ضمن احترام به این تفاوت‌ها باید با همه اولیا برخوردی خوب و مناسب داشته باشند. در صورت وجود تبعیض در رفتار معلمان این امر از نگاه تیزبین دانش‌آموزان دور نمی‌ماند و سبب می‌شود آن‌ها مقررات و ضوابط مدرسه را تبعیض‌آمیز بدانند.

۵. **پذیرش انتقاد و شکایت والدین و درک آن‌ها:** معلم در مواجهه با نقد و اعتراض، ضمن شنیدن صبورانه انتقادها، با ارائه پاسخ مستدل و خردپذیر از مجادله و فریب پرهیز می‌کند. در مواردی هم که باعث از بین رفتن حقی از دانش‌آموز شده است، با عذرخواهی و جبران خسارت ناشی از عملکرد، به رشد اخلاقی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

ج) مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران: از عمده‌ترین مسئولیت‌های اخلاقی معلمان در قبال حرفه و همکاران می‌توان به این مورد اشاره کرد:

۱. **دانش محتوای درس و اداره کلاس:** دانش‌آموزان حق دارند از معلمان مطلع، باسواد، به‌روز، مجرب و توانا در تدریس و اداره کلاس برخوردار باشند. به همین دلیل معلمان باید همواره بر دانش محتوای درسی و مهارت‌های اداره کلاس خود بیفزایند.

۲. **داشتن مهارت‌های ارتباطی:** تا زمانی که بین معلم و دانش‌آموز ارتباط برقرار نشود، انتقال پیام با دشواری صورت خواهد گرفت. معلم می‌تواند با استفاده مناسب از بدن، گفتن داستانک‌های مرتبط، پرسش و پاسخ، شناخت دقیق دانش‌آموزان و علاقه‌مندی‌های آن‌ها و شنیدن صحبت‌های آن‌ها مهارت‌های ارتباطی خود را افزایش دهد.

۳. **داشتن برنامه درسی:** داشتن برنامه درسی مطابق با جدول زمان‌بندی باعث می‌شود، مطالب با روندی مناسب به دانش‌آموزان تدریس شود. استفاده از سبک‌های مختلف، و استفاده از فناوری‌های نوین و وسایل کمک‌آموزشی از دیگر حقوق دانش‌آموزان است.

۴. **استقلال حرفه‌ای:** مقررات، وحدت رویه، کتاب درسی و ... ممکن است استقلال حرفه‌ای معلمان را تحت تأثیر قرار دهند. اما معلمان می‌توانند با ابتکار و خلاقیت، و استقلال فردی در چارچوب قوانین و مقررات باعث استقلال حرفه‌ای خود شوند. برای مثال، معلم در مقابل درخواست نمره برای یک دانش‌آموز، باید استقلال حرفه‌ای خود را حفظ کند.

۵. **اظهار محدودیت‌ها و نیازها در چارچوب ضوابط:** معلمان در محیط کار ممکن است با محدودیت‌ها و نیازهایی مواجه شوند. نحوه مواجهه با این نیازها و محدودیت‌ها باید در چارچوب ضوابط و مقررات باشد. مثلاً مطرح کردن این‌گونه موضوع‌ها در کلاس درس یا فضاهای دیگر غیر مرتبط باعث کاهش جایگاه و ارزش معلم می‌شود.

۶. **احترام به همکاران، درک آن‌ها و ملاحظه‌کاری:** گاهی طنز و لطیفه با متلک‌پرانی و تحقیر اشتباه گرفته می‌شود و گاهی نقد بهانه حرمت‌شکنی است. پایبندی به حرمت همکاران با نقد منصفانه و لطیفه‌گویی ناسازگار نیست.

۷. **داشتن پشتکار و جدیت:** سعی و کوشش خستگی‌ناپذیر معلم و پشتکار و جدیت از شاخصه‌های معلم اخلاق‌مدار است. مثلاً معلمی که با روش‌های گوناگون سعی در آموزش مطالب درسی دارد، وقتی متوجه می‌شود دانش‌آموزی درس را نفهمیده است، با روشی دیگر آموزش را ادامه می‌دهد.

۸. **داشتن ابتکار:** خلاقیت در امر تدریس و استفاده از روش‌های نوین آموزشی باعث ایجاد انگیزه در دانش‌آموز می‌شود و محیط کلاس را برای معلم به محیطی پویا و یادگیرنده تبدیل می‌کند.

۹. **رضایت و دل‌بستگی به کار:** رضایت از کار و دل‌بستگی به آن باعث می‌شود، معلمان با وجدان کاری و اشتیاق بیشتری به انجام وظیفه‌های خود بپردازند. دغدغه‌های معیشتی و گذران زندگی با توجه به نرخ تورم و نبود حمایت‌های مالی از معلمان می‌تواند مانع تمرکز، مطالعه و افزایش کیفیت آموزشی شود. البته معلمان می‌توانند با افزایش مهارت‌های خود، از قبیل فن بیان، سخنرانی، نحوه اجرا و ... هم نظام آموزشی را منتفع سازند و هم خود به رضایت بیشتری از کار دست پیدا کنند.

۱۰. **داشتن انضباط:** نظم و انضباط در حرفه معلمی از چند نظر حائز اهمیت است:

۱. نظم ظاهری و آراستگی معلم؛
۲. نظم در ورود و خروج؛
۳. انضباط در تدریس و داشتن برنامه؛
۴. انضباط در اداره کلاس (با رعایت کرامت دانش‌آموز).

۱۱. **بهره‌وری:** بهره‌وری معلم، از تدریس اثربخش و کارایی تدریس تشکیل شده است. معلم می‌تواند با تقویت مهارت‌های گفتاری، مهارت‌های ارتباطی و ارائه مطالب مفید باعث تقویت اثربخشی تدریس، و با مدیریت زمان و جذابیت تدریس موجب افزایش کارایی تدریس شود.

۱۲. **همکاری، مشارکت، سازگاری و فعالیت گروهی:** در خلال همکاری و مشارکت، تجربه و دانش بین معلمان به اشتراک گذاشته می‌شود؛ مثل معلمانی که زنگ تفریح به‌جای پرداختن به مسائل حاشیه‌ای موضوع‌های مربوط به تعلیم و تربیت را در دفتر مدرسه مطرح می‌کنند، و دیگر معلمانی که به اظهار نظر می‌پردازند و یا برای اجرای یک برنامه در سطح مدرسه، به دیگر معلمان و عوامل مدرسه کمک می‌کنند.

۱۳. **مدیریت و حل مناقشات:** معلمان با حاکمیت فضای تعاملی، شاد و صمیمی، و دوستی و همدلی در کلاس می‌توانند تعارض‌ها را به عامل رشد خود و دیگران تبدیل کنند. رفتارهایی مانند حسد، سخن‌چینی، غیبت و زیرآب‌زنی باعث پیچیده‌تر شدن مسائل می‌شوند.

۱۴. **ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای و اخلاقی:** یکی از راه‌های ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای و اخلاقی، طراحی و اجرای مدیریت دانش است. راه دیگر آموزش نحوه ثبت تجربه‌ها و ارائه آن‌ها در انجمن‌های حرفه‌ای است.

۱۵. **آگاهی از مسائل و موضوع‌های جدید حرفه‌ای:** تدریس مکرر و فراوان باعث می‌شود که معلمان توجه کمتری به موضوع‌ها و مسائل جدید حرفه‌ای داشته باشند. شرکت در جلسات ضمن خدمت، مطالعه مقالات و پژوهش‌های حرفه‌ای و اخلاقی، و همچنین ارائه مقاله می‌تواند به آگاهی معلم از مسائل روز آموزش و پرورش کمک کند.

۱۶. **عضویت در انجمن‌های حرفه‌ای:** متأسفانه انجمن‌های حرفه‌ای معلمان در کشور ما با مسائل سیاسی گره خورده‌اند که این امر باعث شده است، رغبت معلمان برای فعالیت یا عضویت در چنین انجمن‌هایی کم باشد. در صورت وجود سازوکارهای مناسب می‌توان از معلمان انتظار داشت در انجمن‌های حرفه‌ای عضو شوند و فعالیت کنند.

د) مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره: عمده‌ترین مسئولیت‌های اخلاقی معلمان در قبال سازمان و اداره عبارت‌اند از:

۱. **احترام به سیاست‌های مدیران و اداره آموزش و پرورش و حمایت از آن‌ها:** اجرای بخش‌نامه‌های ارسالی از سوی مدیران و عمل به سیاست‌های آموزش و پرورش، از جمله «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش»، از جمله مسائل اخلاقی معلمان محسوب می‌شوند.

۲. **رجحان منافع سازمانی به منافع شخصی:** در فرایند انجام وظیفه‌ها، ممکن است بین منافع سازمانی و منافع شخصی معلم تعارض به وجود آید. در این شرایط از معلم با اخلاق انتظار می‌رود، منافع سازمانی را به منافع شخصی ترجیح دهد؛ مثل استفاده نکردن از امکانات مدرسه برای کارهای شخصی.

۳. **انجام وظیفه‌های محوله به طور کامل و به موقع:** انجام وظیفه مستلزم شناخت وظیفه‌ها و عمل به آن‌هاست. معلم با اخلاق، به غیر از وظیفه‌های قانونی، دیگر وظیفه‌های معلمی را نیز می‌شناسد و به آن‌ها عمل می‌کند. در این مقاله رفتارهای اخلاقی مختلفی برای معلمان ذکر شده است.

۴. **رعایت مقررات حرفه‌ای:** هر حرفه‌ای دارای ضوابط و مقرراتی است که تعدادی از آن‌ها ممکن است از طریق ارزشیابی و ... از معلم درخواست شوند. معلمان نیز با عمل صادقانه به این مقررات به پیشرفت محیط تعلیم و تربیت کمک می‌کنند.

۵. **احترام به انتصاب افراد شایسته:** شایسته‌سالاری یکی از حقوق معلمان است و فقدان آن با اصل عدالت توزیعی، انصاف و امانت‌داری ناسازگار است. یکی از وظایف اخلاقی معلمان احترام به مدیران شایسته و اطاعت از آن‌هاست.

۶. **تمهید به انسجام و یکپارچگی نظام تعلیم و تربیت:** از معلمان دارای اخلاق حرفه‌ای انتظار می‌رود، منطقه‌ای، قومی و ... فکر نکنند، از نگاه‌های تنگ‌نظرانه دوری کنند، و خود را جزئی از سازمان آموزش و پرورش بدانند.

● مسئولیت اجتماعی

از عمده مسئولیت‌های اخلاقی معلمان در قبال جامعه می‌توان این موارد را برشمرد:

۱. **پاسخ‌گو بودن به حقوق شهروندی:** معلم به‌عنوان شهروندی پویا و فعال در فعالیت‌های اجتماعی شرکت می‌کند و با پذیرش مسئولیت اجتماعی خود، در قبال محیط زندگی پاسخ‌گوست. مثلاً معلمان مدرسه خود را نسبت به حقوق همسایگان مدرسه مسئول می‌دانند و با ضرر نرساندن، جلوگیری از مسمومیت صوتی، پرهیز از همسایه‌آزاری در ایاب و ذهاب، و حمایت از همسایه‌ها به ایشان پاسخ‌گو هستند.

۲. **فعالیت اجتماعی عام‌المنفعه:** از جمله مسئولیت‌های اجتماعی معلمان شرکت در فعالیت‌های اجتماعی عام‌المنفعه است. مثل معلمی که کتاب‌های خود را به مدرسه، مسجد یا کتابخانه اهدا می‌کند یا نذر فرهنگی انجام می‌دهد.

۳. کمک به ارتقای هویت مذهبی، فرهنگی و ملی: معلمان از طریق آشنا کردن دانش‌آموزان با مذهب و آئین و رسوم گذشته، باعث تربیت شهروندانی مسئولیت‌پذیر می‌شوند. همچنین برنامه‌هایی چون فلسفه برای کودکان و معنویت برای کودکان نقش بسزایی در ارتقای هویت دانش‌آموزان دارد.

۴. انتقال و پرورش میراث فرهنگی: ارج نهادن به اندیشمندان، مفاخر و شاعران و همچنین تأکید بر نقاط مثبت و برجسته فرهنگی، از جمله مسئولیت‌های اجتماعی معلمان است.

۵. حمایت از رشد و توسعه اخلاق در جامعه: معلم نه تنها خودش باید الگوی اخلاق در جامعه باشد، بلکه باید از کارها و اقدام‌های اخلاقی که توسط دیگر شهروندان انجام می‌شود، حمایت کند. مثلاً از کسی که در مترو جای خود را به یک سالمند می‌دهد، تشکر می‌کند.

۶. ارائه الگوی صداقت و درایت برای عموم مردم: معلم در تمامی حوزه‌های زندگی انسان نقش اسوه و الگو را ایفا می‌کند؛ به‌ویژه در حوزه اخلاق و آموزش که از ارکان اصلی در جهت‌دهی صحیح تربیتی محسوب می‌شود. معلم با پایبند بودن به اصول و ضوابط اخلاقی که بر عهده اوست، می‌تواند بزرگ‌ترین خدمت را به جامعه خویش عرضه کند.

۷. تعهد به بنیادهای فکری و اخلاقی اسلام و نظام جمهوری اسلامی: بسیاری از دبیرستان‌های کشور در دوران دفاع مقدس با تعهدی که به بنیادهای اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی داشتند، توانستند سهم مهمی در جهاد و دفاع داشته باشند و عده کثیری از شهدای گران‌قدر کشور از جامع، دانش‌آموزی و فرهنگیان کشور بوده‌اند.

۸. تعهد به قانون: قانون‌شکنی، دورزدن قانون، تفسیرهای ناروا و ... نشانه بی‌اخلاقی است. اگر قانونی ضعف دارد یا حتی اشتباه است، می‌توان در چارچوب مقررات آن را نقد کرد و به کمک دیگران به بازنگری و تغییر قانون پرداخت، اما نمی‌توان قانون‌گریزی را پیشه کرد.

● تحلیل عاملی تأییدی

بررسی روایی سازه مرتبه اول نشان داد که مدل تحقیق به اصلاح و بازبینی زیادی نیاز ندارد. ولی در تحلیل عاملی مرتبه دوم مشاهده شد ایرادی در مدل وجود دارد که دلیل آن هم‌بستگی بالا بین عوامل مدل است. یعنی بین عوامل اصلی مدل هم‌پوشانی موضوعی وجود دارد که به لحاظ آماری مشکلاتی ایجاد می‌کند. از دیدگاه عملیاتی نیز اجرای چنین مدلی به دلیل اشتراک مفاهیم باعث سردرگمی مجری می‌شود.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل

شاخص‌های متغیر	χ^2	DF	P	RMSEA	χ^2/DF	CFI
معنویت	۱۴/۷۵۶	۷	۰/۰۷۳	۰/۰۵۲	۲/۱۰۸	۰/۹۸۵
شخصیت	۹۷/۹۷۰	۳۵	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۲/۸۵۶	۰/۹۱۵
خودشناسی	۱۳/۹۳۲	۵	۰/۰۶۱	۰/۰۷۲	۲/۷۸۵	۰/۹۶۲
در قبال دانش‌آموز	۱۷۷/۶۴۳	۷۳	۰/۰۸۳	۰/۰۲۱	۲/۴۳۳	۰/۹۷۹
در قبال اولیا	۷۳/۲۷۵	۴۵	۰/۰۷۱	۰/۰۴۹	۱/۶۲۸	۰/۹۱۷
در قبال حرفه و همکاران	۳۲۹/۷۵۶	۶۱۵	۰/۰۸۹	۰/۰۶۱	۱/۲۲۹	۰/۹۲۱
در قبال سازمان	۳۷/۰۲۱	۲۰	۰/۰۷۴	۰/۰۷۸	۱/۸۵۰	۰/۹۱۷
تعهد اجتماعی	۱۱۸/۰۴۸	۶۲	۰/۰۷۹	۰/۰۶۹	۱/۹۰۴	۰/۹۰۱

برای محاسبه پایایی پرسش‌نامه از «آلفای کرونباخ» استفاده شد. آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه، ۰/۹۶۳ به دست آمد. این مقدار برای متغیرهای معنویت، شخصیت، خودشناسی، مسئولیت اخلاق در قبال دانش‌آموزان، مسئولیت اخلاق در قبال اولیا، مسئولیت اخلاق در قبال حرفه و همکاران، مسئولیت اخلاق در قبال سازمان، و مسئولیت اخلاقی در قبال جامعه، به ترتیب ۰/۷۸۰، ۰/۸۵۲، ۰/۷۱۳، ۰/۸۹۵، ۰/۷۱۴، ۰/۹۰۵، ۰/۸۶۲ و ۰/۸۸۹ حاصل شد. لذا پرسش‌نامه تحقیق از پایایی لازم برخوردار است.

جدول ۵. ضرایب آلفای کرونباخ

ابعاد	معنویت	شخصیت	خودشناسی	مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا	مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان	مسئولیت اخلاقی جامعه	مسئولیت اخلاقی سازمان	مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران
میزان آلفای کرونباخ	۰/۷۸۰	۰/۸۵۲	۰/۷۱۳	۰/۷۱۴	۰/۸۹۵	۰/۸۸۹	۰/۸۶۲	۰/۹۰۵

● مرحله دوم پژوهش: بخش کمی

یافته‌های کمی پژوهش

برای بررسی مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌های متغیرهای مورد بررسی از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. همانطور که مشاهده می‌شود که سطح معناداری همه متغیرهای به جز مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا بیشتر از مقدار سطح خطا (۰/۰۵) است. در نتیجه اکثر قریب به اتفاق متغیرها دارای توزیع نرمال هستند.

طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای معلمان: یک مطالعه آمیخته

جدول ۶. نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنوف

متغیرهای مورد بررسی	معنویت	شخصیت	خودشناسی	دانش آموز	اولیا	حرفه	سازمان	اجتماعی	تعداد	
									۳۸۷	۳۸۷
میلنگین	۲/۸۲۰۰	۳/۳۰۳۲	۲/۹۹۱۴	۳/۰۸۷۵	۳/۴۳۳۱	۲/۹۹۴۷	۲/۷۵۲۸	۲/۹۱۲۵	۲	۲
انحراف معیار	۰/۵۹۹۸۸	۰/۵۸۰۶۶	۰/۵۶۰۰۸	۰/۷۰۶۰۲	۰/۵۰۶۴۸	۰/۵۳۳۴۸	۰/۷۴۳۴۵	۰/۶۵۱۱۱	۲	۲
سطح معناداری	۰/۱۳	۰/۲۰	۰/۲۰	۰/۳۰	۰/۰۰	۰/۱۵	۰/۲۵	۰/۲۰	۲	۲

تحلیل هر یک از مؤلفه‌های مدل

برای رسیدن به اطلاعات دقیق‌تر به بررسی همه مؤلفه‌ها پرداخته‌ایم. به این منظور، در جدول ۷ با آزمون T-test میانگین امتیاز هر یک از مؤلفه‌ها را با میانگین کل مقایسه کرده‌ایم و سپس رتبه آن مؤلفه را در کل الگو نشان داده‌ایم. مشاهده شد که اولاً این مؤلفه‌ها از رتبه‌ای یکسان برخوردار نیستند و ثانیاً مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره به توجه بیشتر مدیران ارشد سازمان نیاز دارد.

جدول ۷. مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

رتبه	Sig	میانگین	t	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای	
				Test Value = ۲/۹۱	
۷	۰/۰۰۰	۲/۸۲۰۰	-۶/۸۸۷	معنویت	
۲	۰/۰۰۰	۳/۳۰۳۲	۹/۲۵۵	شخصیت	
۵	۰/۱۷۶	۲/۹۹۱۴	-۱/۳۵۶	خودشناسی	
۳	۰/۱۱۰	۳/۰۸۷۵	۱/۶۰۲	مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان	
۱	۰/۰۰۰	۳/۴۳۳۱	۱۵/۶۵۶	مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا	
۴	۰/۱۹۴	۲/۹۹۴۷	-۱/۳۰۲	مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران	
۸	۰/۰۰۰	۲/۷۵۲۸	-۷/۳۳۵	مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره	
۶	۰/۰۰۰	۲/۹۱۲۵	-۳/۵۵۱	مسئولیت اجتماعی	

تحلیل پرسش‌های هر یک از مؤلفه‌های مدل

برای رسیدن به اطلاعات دقیق‌تر پرسش‌های هر مؤلفه را بررسی کردیم. به این منظور در هر یک از جدول‌های بعدی، با آزمون T-test به بررسی میانگین امتیاز هر پرسش از یک مؤلفه در مقایسه با میانگین همان مؤلفه پرداخته و سپس رتبه آن پرسش را در مؤلفه نشان داده‌ایم.

جدول ۸. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه معنویت با میانگین این مؤلفه

۲/۸۲ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه معنویت
رتبه	Sig	میانگین	t	
۳	۰/۰۰۰	۲/۲۳	-۱۲/۳۴۹	معلمان این مدرسه با مشاهده سطح زندگی افراد ثروتمند تحت تأثیر قرار می‌گیرند.
۲	۰/۰۰۰	۳/۰۳	۶/۰۸۵	معلمان این مدرسه افرادی بااراده و متفکر هستند.
۱	۰/۰۰۰	۳/۲۰	۸/۱۶۴	ایمان و تقوا را می‌توان در رفتار معلمان این مدرسه مشاهده کرد.

جدول ۸ پرسش‌های مؤلفه معنویت را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان تحت تأثیر زندگی افراد ثروتمند قرار می‌گیرند.

جدول ۹. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه شخصیت با میانگین این مؤلفه

۳/۳۰ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه شخصیت
رتبه	Sig	میانگین	t	
۲	۰/۰۰۰	۳/۵۱	۶/۲۲۰	معلمان این مدرسه مهربان هستند.
۵	۰/۰۰۰	۳/۱۴	-۳/۸۵۹	معلمان این مدرسه با سخاوت هستند.
۴	۹۴۳/۰	۳/۳۰	۰/۰۷۱	عادل بودن از خصوصیات معلمان این مدرسه است.
۱	۰/۰۰۰	۳/۵۸	۷/۳۲۹	معلمان این مدرسه صمیمی، خون‌گرم و خوش‌برخورد هستند.
۶	۰/۰۰۰	۲/۹۶	-۸/۰۹۷	معلمان مدرسه ما مددکار هستند.
۳	۰/۶۹۷	۳/۳۲	۰/۳۹۰	معلمان مدرسه ما مسئولیت‌پذیر هستند.

جدول ۹ پرسش‌های مؤلفه شخصیت را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد مددکار بودن معلمان با توجه به امتیاز میانگین ۲/۹۶ و رتبه ششم آزمون T-test در وضعیت مناسبی قرار ندارد.

جدول ۱۰. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه خودشناسی با میانگین این مؤلفه

۲/۹۹ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه خودشناسی
رتبه	Sig	میانگین	t	
۲	۰/۶۸۴	۲/۹۷	-۰/۴۰۷	معلمان مدرسه ما از عواطف و افکار خود شناخت و آگاهی دارند.
۱	۰/۰۰۰	۳/۱۶	۴/۳۷۴	معلمان این مدرسه اعتمادبه‌نفس خوبی دارند.
۳	۰/۰۰۰	۲/۸۴	-۴/۲۸۴	معلمان این مدرسه ضمن شناخت نقاط ضعف و قوت خود از استعدادشان آگاهی لازم را دارند.

جدول ۱۰ پرسش‌های مؤلفه خودشناسی را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان در شناسایی نقاط ضعف و قوت و همچنین آگاهی از استعدادشان، با توجه به امتیاز میانگین ۲/۸۴ و رتبه سوم آزمون T-test، در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

جدول ۱۱. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان با میانگین این مؤلفه

۳/۰۸ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان
رتبه	Sig	میانگین	t	
۳	۰/۰۰۲	۳/۲۳	۳/۰۴۵	معلمان در مواجهه با دانش‌آموزان کرامت آن‌ها را حفظ می‌کنند.
۷	۰/۰۰۰	۲/۸۱	-۵/۳۵۵	معلمان برای بهبود یادگیری دانش‌آموزان محتوای آموزشی را با نیاز دانش‌آموزان تنظیم می‌کنند و یادگیری آن‌ها را بهبود می‌بخشند.
۴	۰/۴۶۸	۳/۱۱	۰/۷۲۷	معلمان مروج رفتارها، نگرش‌ها و ارزش‌های مثبت بین دانش‌آموزان هستند.
۲	۰/۰۰۰	۳/۲۵	۴/۱۹۱	دانش‌آموزان مورد ارزیابی منصفانه قرار می‌گیرند.
۱	۰/۰۰۰	۳/۳۹	۶/۳۰۵	رشد و پیشرفت همه جانبه دانش‌آموزان دغدغه معلمان این مدرسه است.
۵	۰/۰۱۳	۲/۹۹	-۲/۵۰۹	معلمان در این مدرسه شوق و انگیزه در دانش‌آموزان ایجاد می‌کنند.
۶	۰/۰۰۰	۲/۸۴	-۵/۲۵۵	در این مدرسه دانش‌آموزان آزادانه مسیر آینده خود را انتخاب و معلمان حق آنان را برای انتخاب تسهیل می‌کنند.

طراحی الگوی اخلاق حرفه‌ای معلمان: یک مطالعه آمیخته

جدول ۱۱ پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان در بهبود یادگیری دانش‌آموزان با تنظیم محتوای آموزشی با نیاز آنان، با توجه به امتیاز میانگین $2/81$ و رتبه هفتم آزمون T -test، در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

جدول ۱۲. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا با میانگین این مؤلفه

۳/۴۳ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا
رتبه	Sig	میانگین	t	
۱	۰/۰۰۰	۳/۹۵	۱۶/۵۰۵	معلمان در این مدرسه به اولیای دانش‌آموزان احترام می‌گذارند.
۵	۰/۰۰۰	۳/۰۹	-۸/۱۹۷	معلمان در این مدرسه به اولیای دانش‌آموزان اعتماد دارند.
۲	۰/۰۰۳	۳/۵۶	۲/۹۸۴	معلمان این مدرسه ضمن مشاوره به والدین، ایشان را در جریان وضعیت تحصیلی فرزندانشان قرار می‌دهند.
۳	۰/۰۱۵	۳/۳۶	-۲/۴۴۸	معلمان در این مدرسه با توجه به تفاوت‌های فردی خانواده‌ها، انصاف و عدالت را در مواجهه با اولیا رعایت می‌کنند.
۴	۰/۰۰۰	۳/۲۲	-۵/۱۸۷	معلمان انتقاد و شکایت والدین را می‌پذیرند و آن‌ها را درک می‌کنند.

جدول ۱۲ پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان با توجه به امتیاز میانگین $3/09$ و رتبه پنجم آزمون T -test، اعتماد خیلی زیادی به اولیای دانش‌آموزان ندارند.

جدول ۱۳. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران با میانگین این مؤلفه

۲/۹۹ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران
رتبه	Sig	میانگین	t	
۴	۰/۰۰۰	۳/۲۹	۷/۸۵۸	معلمان ضمن تسلط کامل بر محتوای درسی در اداره کلاس کاملاً موفق هستند.
۵	۰/۰۰۰	۳/۲۰	۵/۸۳۹	معلمان این مدرسه دارای مهارت‌های ارتباطی هستند.
۸	۰/۹۰۵	۲/۹۹	۰/۱۲۰	معلمان این مدرسه برای کارهای خود برنامه‌ریزی می‌کنند.

جدول ۱۳. (ادامه) آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران با میانگین این مؤلفه

۲/۹۹ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران
رتبه	Sig	میانگین	t	
۷	۰/۰۰۰	۳/۱۹	۴/۷۱۷	معلمان این مدرسه دارای استقلال هستند.
۱۱	۰/۱۸۸	۲/۹۴	-۱/۳۱۸	معلمان این مدرسه در چارچوب ضوابط نیازهای خود را بیان می‌کنند.
۱	۰/۰۰۰	۳/۷۵	۱۸/۳۱۰	معلمان این مدرسه ضمن درک متقابل به یکدیگر احترام می‌گذارند.
۲	۰/۰۰۰	۳/۴۵	۱۱/۰۶۴	معلمان این مدرسه در کارشان جدی هستند.
۱۴	۰/۰۰۰	۲/۶۶	-۷/۰۷۷	معلمان این مدرسه مبتکر و نوآوردند.
۱۵	۰/۰۰۰	۲/۵۷	-۸/۷۲۴	معلمان این مدرسه به کار دل‌بستگی دارند.
۶	۰/۰۰۰	۳/۲۱	۵/۷۹۳	معلمان این مدرسه منضبط هستند.
۳	۰/۰۰۰	۳/۴۲	۱۰/۳۵۰	معلمان این مدرسه وظیفه‌شناس هستند.
۱۰	۰/۴۸۸	۲/۹۷	-۰/۶۹۴	کارایی بالا از خصوصیات معلمان این مدرسه است.
۱۳	۰۰۰۴	۲/۸۵	-۲/۹۱۸	معلمان در کارهای گروهی با هم همکاری و مشارکت دارند.
۹	۰/۸۹۹	۲/۹۸	-۰/۱۲۷	معلمان توانایی مدیریت و حل تعارضات بین خود را دارند.
۱۲	۰/۰۱۲	۲/۸۶	-۲/۵۱۱	معلمان مدام در حال ارتقای مهارت‌های اخلاقی خود هستند.
۱۶	۰/۰۰۰	۲/۵۸	-۹/۶۴۳	معلمان این مدرسه از مسائل و موضوع‌های جدید حرفه‌ای آگاهی دارند.
۱۷	۰/۰۰۰	۲/۰۰	-۱۹/۵۵۲	معلمان این مدرسه عضو انجمن‌های حرفه‌ای هستند.

جدول ۱۳ پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان با توجه به امتیاز میانگین ۲/۰۰ و رتبه هفدهم آزمون T-test، در انجمن‌های حرفه‌ای عضویت ندارند.

طراحی الگوی اخلاقی حرفه‌ای معلمان: یک مطالعه آمیخته

جدول ۱۴. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره با میانگین این مؤلفه

۲۷۵ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره
رتبه	Sig	میانگین	t	
۶	۰/۰۰۰	۲/۱۴	-۱۱/۸۷۹	معلمان این مدرسه از سیاست‌های مدیران آموزش و پرورش حمایت می‌کنند.
۵	۰/۰۰۰	۲/۴۹	-۴/۴۲۳	معلمان این مدرسه منافع سازمانی را به منافع شخصی ترجیح می‌دهند.
۱	۰/۰۰۰	۳/۲۲	۱۱/۶۶۶	معلمان این مدرسه وظایف محوله را به‌طور کامل و به‌موقع انجام می‌دهند.
۲	۰/۰۰۰	۲/۹۶	۴/۷۹۱	معلمان این مدرسه مقررات حرفه‌ای را به‌طور کامل رعایت می‌کنند.
۴	۰/۵۵۱	۲/۷۲	-۰/۵۷۹	معلمان این مدرسه به انتصاب مسئولان احترام می‌گذارند.
۳	۰/۰۰۰	۲/۹۸	۴/۶۷۹	معلمان این مدرسه خود را متعهد به یکپارچگی نظام تعلیم و تربیت می‌دانند.

جدول ۱۴ پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان، در حمایت از سیاست‌های مدیران آموزش و پرورش، با توجه به امتیاز میانگین ۲/۱۴ و رتبه ششم آزمون T-test، در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

جدول ۱۵. آزمون میانگین هر پرسش از مؤلفه مسئولیت اجتماعی با میانگین این مؤلفه

۲/۹۱ = Test Value				پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اجتماعی
رتبه	Sig	میانگین	t	
۸	۰/۰۰۰	۲/۵۸	-۶/۵۹۸	معلمان این مدرسه فعالیت‌های اجتماعی عام‌المنفعه انجام می‌دهند.
۲	۰/۰۰۹	۳/۰۱	۲/۶۲۹	معلمان این مدرسه خود را در قبال حقوق شهروندی پاسخگو می‌دانند.
۶	۰/۳۱۹	۲/۸۸	-۰/۹۹۷	معلمان این مدرسه به ارتقای هویت جامعه کمک می‌کنند.
۵	۰/۸۶۹	۲/۹۲	۰/۱۶۴	معلمان این مدرسه در جامعه به انتقال و پرورش میراث فرهنگی اهمیت می‌دهند.
۳	۰/۰۶۳	۲/۹۹	۱/۸۶۲	معلمان این مدرسه در رشد و توسعه اخلاق جامعه مؤثر هستند.
۴	۰/۱۲۷	۲/۹۸	۱/۵۳۱	معلمان این مدرسه الگوی خوبی برای عموم مردم هستند.
۷	۰/۰۶۲	۲/۸۳	-۱/۸۶۹	معلمان این مدرسه خود را متعهد به بنیادهای فکری و اخلاقی، اسلام و نظام جمهوری اسلامی می‌دانند.
۱	۰/۰۰۰	۳/۱۱	۴/۵۱۰	تعهد به قانون از خصوصیات معلمان این مدرسه است.

جدول ۱۵ پرسش‌های مؤلفه مسئولیت اجتماعی را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول به نظر می‌رسد معلمان در انجام فعالیت‌های عام‌المنفعه، با توجه به امتیاز میانگین ۲/۵۸ و رتبه هشتم آزمون T-test، در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق نشان داد که بر اساس دیدگاه صاحب‌نظران و نخبگان، معلم برای انجام یک تدریس اخلاقی باید به سه مقوله صفات فردی، مسئولیت سازمانی و مسئولیت اجتماعی توجه کند.

بر اساس نتایج تحقیق می‌توان ادعا کرد که صفات فردی شامل: معنویت (اجتناب از مادی‌گرایی؛ اداره و تعقل؛ ایمان و تقوا) شخصیت (مهربانی؛ سخاوت؛ عدالت؛ صمیمیت، خون‌گرمی و خوش‌برخوردی؛ مسئولیت‌پذیری و مددکار بودن) و خودشناسی (آگاهی از عواطف و افکار؛ اعتماد به نفس؛ شناخت نقاط ضعف و قوت و استعداد) می‌باشد.

مسئولیت سازمانی شامل: مسئولیت اخلاقی در قبال دانش‌آموزان (حفظ کرامت دانش‌آموزان؛ بهبود یادگیری و سازگاری آن با نیاز دانش‌آموز؛ ترویج رفتارها، نگرش‌ها و ارزش‌های مثبت بین دانش‌آموزان؛ ارزیابی منصفانه؛ رشد همه‌جانبه؛ ایجاد شوق و انگیزه؛ و تسهیل حق شخصی برای انتخاب کردن و تعهد با آزادی دانش‌آموز) مسئولیت اخلاقی در قبال اولیا و سرپرستان (احترام به اولیا؛ اعتماد به اولیا؛ اطلاع‌رسانی از وضعیت تحصیلی و... دانش‌آموز و ارائه مشاوره به والدین؛ احترام به تفاوت‌های فردی خانوارها و رعایت انصاف و عدالت؛ و پذیرش انتقاد و شکایت والدین و درک متقابل و همدلی) مسئولیت اخلاقی در قبال حرفه و همکاران (دانش محتوای درس و اداره کلاس؛ داشتن مهارت‌های ارتباطی؛ برنامه‌ریزی؛ اظهار محدودیت‌ها و نیازها؛ استقلال حرفه‌ای؛ احترام و درک همکاران و ملاحظه‌کاری؛ ابتکار؛ رضایت و دل‌بستگی به کار؛ پشتکار و جدیت؛ منضبط بودن؛ بهره‌وری؛ وظیفه‌شناسی؛ همکاری و مشارکت؛ مدیریت و حل مناقشات؛ ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای و اخلاقی؛ آگاهی از مسائل و موضوع‌های جدید حرفه‌ای؛ و عضویت در انجمن‌های حرفه‌ای) مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره (احترام به سیاست‌های مدیران و اداره آموزش و پرورش و حمایت از آن؛ رجحان منافع سازمانی به منافع شخصی؛ انجام وظایف محوله به‌طور کامل و به‌موقع؛ رعایت مقررات حرفه‌ای؛ احترام به انتصاب افراد شایسته؛ و تعهد به انسجام و یکپارچگی نظام تعلیم و تربیت) می‌باشد.

مسئولیت اجتماعی شامل: فعالیت اجتماعی عام‌المنفعه؛ پاسخ‌گویی به حقوق شهروندی؛ کمک به ارتقای هویت جامعه؛ انتقال و پرورش میراث فرهنگی؛ حمایت از رشد و توسعه دانش و اخلاق در جامعه؛ الگوی صداقت و درایت برای عموم مردم؛ تعهد به بنیادهای فکری و اخلاقی، اسلام و نظام جمهوری اسلامی؛ تعهد به قانون می باشد.

این پژوهش بسیاری از مؤلفه‌های شناسایی شده در تحقیقات پیشین (آراسته و همکاران، ۱۳۸۹؛ میرکمالی و حاج خزیمه، ۱۳۹۵؛ و طاهری و همکاران، ۱۳۹۴) را شامل می‌شود.

همچنین با بررسی وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای معلمان، مسئولیت اخلاقی در قبال سازمان و اداره، معنویت و مسئولیت اجتماعی به توجه بیشتری نیاز دارند و در متغیرها عضویت در انجمن‌های حرفه‌ای، حمایت معلمان از سیاست‌های مدیران آموزش و پرورش و تحت تأثیر قرار گرفتن معلمان در مواجهه با افراد ثروتمند، کمترین امتیاز را کسب کرده‌اند.

وضعیت اخلاق حرفه‌ای در این پژوهش تا حدود زیادی با نتایج تحقیقات پیشین (صالحی دهگل کن و کرامتی، ۱۳۹۶ و طاهری و همکاران، ۱۳۹۴) هماهنگ است. تدوین دوره‌های آموزشی با محتوای مناسب جهت ارتقاء توان استدلال اخلاقی، خودشناسی، تعادل اخلاقی، ایجاد توازن بین زندگی شخصی و شغلی و خلق انگیزه می‌تواند عملکرد اخلاقی معلمان را بهبود بخشد.

نتایج پژوهش نشان داد که معلمان در خصوص اعتماد به مسئولان و پذیرفتن سیاست‌های ایشان با چالش مواجه هستند و نسبت به مسئولان و مدیران احساس تعهد بالایی ندارند. لذا پیشنهاد می‌شود مسئولان، مدیران و متولیان امر آموزش و پرورش ضمن شناخت عوامل بی‌اعتمادی معلمان (بی‌صداقتی، تفاوت دریافتی، انتصابات بی‌ضابطه و...) موجبات اعتماد معلمین به مسئولان را فراهم نمایند.

پیشنهاد می‌گردد آشنایی با اخلاق حرفه‌ای معلمان برای افرادی که قصد خدمت در وزارت آموزش و پرورش را دارند جزو منابع و محتوای ضروری و پیش‌نیاز ارائه گردد و دانشگاه فرهنگیان نیز به دانشجو معلمان درس اخلاق حرفه‌ای را جزو دروس اجباری قرار دهد. همچنین گزینش افراد دارای صلاحیت‌های اخلاق نیز توصیه می‌گردد.

تدوین و معرفی منشور اخلاق حرفه‌ای معلمان و احصا کدهای رفتاری ذیل این منشور و همچنین انعقاد میثاق‌نامه اخلاقی حرفه‌ای معلمان یکی دیگر از پیشنهادها جهت ارتقای اخلاق حرفه‌ای معلمان است.

منابع

- آراسته، حمیدرضا؛ نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم و مطلبی‌فرد، علیرضا. (۱۳۸۹). بررسی وضعیت اخلاق آموزشی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ، ۳(۸-۹)، ۲۰۳-۲۱۹.
- خزاز، سید محسن. (۱۳۸۲). *بدایه المعارف الالهیه فی شرح عقائد الامامیه (ترجمه سیروس متقی‌نژاد)*. قم: عصر غیبت. (اثر اصلی در سال ۱۳۶۷ چاپ شده است).
- شهید ثانی. (۱۳۹۱). *آداب تعلیم و تعلم در اسلام*، (ترجمه سیدمحمدباقر حجتی). تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی. (اثر اصلی در سال ۱۴۲۷ ق چاپ شده است).
- صالحی دهگل کن، یاسر و کرامتی، کرامت. (۱۳۹۶). بررسی میزان تعهد معلمان به رعایت مؤلفه‌های اصول اخلاق حرفه‌ای در مدرسه‌های متوسطه اول. مقاله پذیرفته‌شده در همایش علمی پژوهشی استانی راهبردها و راهکارهای ارتقای کیفیت در آموزش و پرورش. میناب
- صالحی‌راد، اسماعیل. (۱۳۹۶). صلاحیت اخلاقی حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش. مقاله پذیرفته‌شده در همایش علمی پژوهشی استانی راهبردها و راهکارهای ارتقاء کیفیت در آموزش و پرورش. میناب
- علی احمدی، علیرضا و سعید نهائی، وحید. (۱۳۸۶). توصیفی جامع از روش‌های تحقیق. تهران: تولید دانش.
- فیست، جس و فیست، گریگوری جی. (۱۳۹۴). نظریه‌های شخصیت (ترجمه یحیی سید محمدی). تهران: نشر روان. (اثر اصلی در سال ۲۰۱۳ چاپ شده است).
- قائدی، یحیی؛ امیری، معصومه و دیباواری، مریم. (۱۳۹۲). بررسی بنیادهای نظری اخلاق حرفه‌ای به‌منظور پیشنهاد چارچوبی برای تدوین آیین‌نامه اخلاق حرفه‌ای معلمان. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۱۱۳، ۱۶۰-۱۸۲.
- قراملکی، احد فرامرز. (۱۳۹۵). اخلاق حرفه‌ای در مدرسه. تهران: مؤسسه فرهنگی شهید مهدوی.
- زاهدی، محمدجواد و اجاقلو، سجاد. (۱۳۸۴). بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۶(۴)، ۹۲-۱۲۵.
- طاهری، لیلیا؛ جمالی، اختر و آراسته، حمیدرضا. (۱۳۹۴). بررسی حیطه‌ها و مؤلفه‌های اصلی توسعه و بالندگی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و مقایسه آن با وضع مطلوب. فصلنامه آموزش و توسعه منابع انسانی، ۲(۴)، ۱۲۶-۱۰۱.
- مطلبی‌فرد، علیرضا؛ نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم و محسن‌زاده، فرشاد. (۱۳۹۰). بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس از نقطه‌نظر دانشجویان کارشناسی ارشد. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۶(۴)، ۹-۱.
- کلانتری، خلیل. (۱۳۸۸). *مدل‌سازی معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی*. تهران: فرهنگ صبا.
- میرکمالی، سیدمحمد و حاج خزیمه، مجتبی. (۱۳۹۵). ارائه الگوی اخلاق حرفه‌ای برای معلمان مدرسه‌های ابتدایی: مطالعه موردی معلمان مدرسه‌ها ابتدایی پسرانه دولتی در شهر تهران. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی (۱۴)، ۹-۳۰.
- Cremin, T., & Arthur, J. (2006). *Learning to teach in the primary school*. Routledge.
- Hinnells R. (1995). *A New Dictionary of Religions*. Oxford, Cambridge: Blackwell.
- Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Seeking the elusive ethical base of teacher professionalism in Canadian codes of ethics. *Teaching and Teacher Education*, 59, 468-480.
- Ngang, T. K., & Chan, T. C. (2015). The importance of ethics, moral and professional skills of novice teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 205, 8-12.
- Strohminger, N., Lewis, R. L., & Meyer, D. E. (2011). Divergent effects of different positive emotions on moral judgment. *Cognition*, 119(2), 295-300.

پی‌نوشت‌ها

1. Cremin, T., & Arthur, J
2. Maxwell, B., & Schwimmer, M.
3. Ngang, T. K., & Chan, T. C.
4. Hinnells R.
5. Strohminger, N., Lewis, R. L., & Meyer, D. E.